

“ชิ้นงานโบราณ ภูมิปัญญาที่ล้ำค่า
ผลผลิตทางวัฒนธรรมของชนเผ่าไทลื้อ”

ลายขอกุญแจกาบและลายขอกนกและลายบัวลอย
ความหมายคือการอยู่เย็นเป็นสุข

ผ้าทอไทลื้อ

นางบัวเลียว ลีอยศ

อายุ : 52 ปี

ที่อยู่ : 195 หมู่ 2 ตำบลวรรณนคร อำเภอปัว

จังหวัดน่าน 55120

โทร : 084-806-8164

ชนเผ่าไทลื้อ มีเอกลักษณ์การแต่งกายด้วยผ้าชิ้นไทลื้อแบบดั้งเดิม มีลายขวางช่วงกลางตัว สลับสีกัน ผ้าทอที่นิยม ได้แก่ ผ้าลายน้ำไหล ที่ใช้เทคนิคเกาะส่ว ผ้าชิ้นก่านโบราณ ใช้เทคนิคการมัดหมี่ ผ้ายกมุกโบราณ ใช้เทคนิคการขีด เทคนิคภูมิปัญญาเหล่านี้ได้ถูกถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษชาวไทลื้อที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานในอำเภอบัว จังหวัดน่าน และได้รวมตัวกันเป็นชุมชน “ทอผ้าไทลื้อบ้านเกิด” เพื่อสืบสานตำนานผ้าทอไทลื้อให้คงอยู่จวบจนทุกวันนี้

“ครูบัวเลียว ลีอยศ” ได้สืบสานองค์ความรู้ผ้าทอไทลื้ออันทรงคุณค่าจากการคลุกคลีอยู่กับการทอผ้าไทลื้อมาตั้งแต่เด็ก เรียนรู้และฝึกฝนจนเกิดความชำนาญจากแม่ ซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิก “กลุ่มผ้าทอไทลื้อบ้านเกิด” สามารถสืบทอดการสร้างสรรค์ “ชิ้นก่านแบบโบราณ” “ชิ้นยกมุกโบราณ” ได้อย่างวิจิตรบรรจง และเมื่อปี พ.ศ. 2522 สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเยี่ยมราษฎรในอำเภอบัว บรรพบุรุษในชุมชนได้ถวาย “ชิ้นยกมุกโบราณ” ที่ทอด้วยเส้นไหมมีลวดลายผสมผสานกันอย่างงดงาม และได้มีพระราชเสาวนีย์ให้ทอผ้าไทลื้อส่งให้มูลนิธิศิลปาชีพ จากเกียรติประวัติและความภาคภูมิใจในครั้งนั้น ทำให้ลูกหลานและคนในชุมชนเกิดแรงบันดาลใจในการเก็บรักษาองค์ความรู้ของผ้าทอไทลื้ออันทรงคุณค่านี้ไว้มาจนถึงปัจจุบัน

ลายมัดก่านเครือสองและลายค้อนล้อมบัวลอย
คือความหมายการรักษา แล้วการปกป้องคุ้มครอง

การมัดก่านในภาษาไทย หรือ การมัดหมี่ที่ชาวอีสานเรียกขาน ถือเป็นภูมิปัญญาที่กำหนดลวดลายอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของชาวไทลื้อ สามารถนำมาผสมผสานกับการใช้เทคนิค “ยกมุก” ซึ่งเป็นเทคนิคการทอยกสายให้เห็นเด่นชัด มีลักษณะคล้ายกับการทอลายขีด แต่ใช้เส้นพุ่งพิเศษ เช่น ไหม ไหมโลหะ ดิ้นเงิน ดิ้นทอง โดยลวดลายการเก็บมุกจะใช้ไหมเก็บมุกที่ทำจากไม้สัก เก็บเป็นลวดลายดั้งเดิมต่างๆ อาทิ ลายจันทร์ดาว ลายดาวกระจาย ลายตะขอ ลายจันทร์แปดกลีบ ลายบัวลอย ลายตาแหวน ลายขอใหญ่ ลายขอเล็ก ลายกาบ เป็นต้น ชิ่นก่านนิยมใช้เส้นยืนเป็นสีเข้ม เช่น สีดำ น้ำตาล น้ำเงินเข้ม สำหรับชิ่นยกมุก ใช้ได้ทั้งเส้นยืนสีเข้มและสีอ่อน เน้นที่ดิ้นเงินดิ้นทองที่ยกมุกเป็นลวดลายโดดเด่นวิจิตรงดงาม แต่เดิมผ้าทอไทลื้อจะใช้สีธรรมชาติของเส้นฝ้าย สีดำที่ย้อมจากผลมะเกลือเป็นส่วนใหญ่แต่ปัจจุบันมีการสืบทอดและพัฒนาองค์ความรู้โดยประธานชมรมทอผ้าไทลื้อบ้านเกิดในการนำเอาพืชที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาย้อมสีให้เกิดสีสันมากขึ้น เช่น สีแดงจากรากยอ สีดำและเทาจากมะเกลือ สีเหลืองจากแก่นขนุนหรือขมิ้นชัน สีม่วงจากลูกหว่า สีครามจากใบห้อม สีนํ้าตาลจากเปลือกประดู่ สีนํ้าตาลอมส้มจากเปลือกตะแบก สีเขียวอมเหลืองจากใบมะม่วง สีเขียวจากใบหูกวางหรือเปลือกมะกรูด ต้นสาบเสือ สีสดจากดอกกรรณิการ์ สีปูนแห้งจากเปลือกสะเดา เป็นต้น

ครูบัวเลียว ได้นำองค์ความรู้ดั้งเดิม มาพัฒนาต่อยอดด้วยการประยุกต์ลวดลายตลอดจนนำความชำนาญในทักษะเชิงช่างของเทคนิค “มัดก่าน” และการทอด้วยเทคนิคการ “ยกมุก” มาผสมผสานเป็นงาน “ชิ่นก่านยกมุก” จนกลายเป็นหัตถศิลป์บนผืนผ้าอันวิจิตรตระการตา สร้างมูลค่าเพิ่มให้หัตถศิลป์ไทยด้วยความละเอียดอ่อนของฝีมือ ครูบัวเลียวได้รับการยอมรับจากกลุ่มลูกค้าที่สนใจเป็นจำนวนมากทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

ภูมิปัญญาที่ครูบัวเลียวสั่งสมมายาวนานถูกถ่ายทอดสู่ทายาท คือ ลูกสาวในวัยเพียง 24 ปี ที่หันเหการทำงานในเมืองมาสร้างสรรค์งานหัตถกรรมบนผืนผ้าตามรอยผู้เป็นแม่อย่างน่าภาคภูมิใจ และได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ชุมชนและผู้สนใจมาเรียนรู้ ร่วมกับกลุ่มผ้าทอไทลื้อบ้านเกิด โดยจะเริ่มสอนตั้งแต่การทำฝ้ายเส้นมือ การย้อม และการทอผ้า เพื่อให้ตระหนักถึงความละเอียดอ่อนของงานหัตถกรรมไทยที่มีความซับซ้อนแฝงไว้ด้วยภูมิปัญญาอันทรงคุณค่ายิ่ง และมูลค่าของชิ้นแต่ละชิ้นเทียบไม่ได้กับคุณค่าของจิตใจของผู้ถักทอ ด้วยทุกเส้นไหม ทุกเส้นฝ้าย คือ จิตวิญญาณ ความรักความรักความศรัทธา ในการทอผ้าที่พร้อมรักษาเอกลักษณ์ในงานศิลปหัตถกรรมประจำถิ่นไว้ให้คงอยู่สืบไป

“ เด็กสมัยใหม่ไม่ค่อยสนใจ ถ้าคนไหนสนใจ
จะสอนให้ฟรี อยากรักษาภูมิปัญญา ให้คงอยู่ตลอดไป ”

